

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

Számomra nélkülözhetetlen a személyes kapcsolat

NEMESKÜRTY ISTVÁN történész,
filmszétéa

A kölcsönkönyvtár. Kiveszett fogalom. Szobányi bolthelyiség, a polcokon pár ezer könyv. Elnyűtt, agyonolvasott, tucatszor újrakötött példányok. Előző olvasók nyomai: cigarettahamu égette lyuk, kávéfolt, könyvjelzőként bennfelejtett villamosjegy. Beszélgetések a tulajdonossal, olvasókkal, lapozgató vendégekkel. A tulajdonos panaszkodik, hogy ráfizet. Havi díjért hetente lehet cserélni két-három könyvet.

En a pécsi Szukits-kölcsönkönyvtárba jártam. Szukits úr árusított is. Ha az ember beleszeretett valamelyik olvasmányába, megvásárolhatta, néha részletre is. Mámorító érzés volt belépni a poros, homályos, hűvös bolthelyiségbe. És a futó beszélgetések is sokat értek. Az ember úgy érezte, hogy vele egyforma gondolkodásúak kis körébe jár, hogy tartozik valahova. Egyszer tudományosan fel kellene dolgozni valakinek, micsoda missziót teljesítettek ezek a magán-kölcsönkönyvtárak.

Valamivel magasabb fokú intézmények voltak a budapesti fővárosi kölcsönkönyvtárak. Ma úgy hívják őket, hogy a Szabó Ervin Könyvtár fiókjai, hivatalosan: kerületi könyvtárjai. Ezek is szívesen és bőkezűen adtak kölcsön, fillérekért. Törzstagok hamar megkapták a leg-

újabb kiadványokat is. Itt a fiókvezetők tudatosan foglalkoztak az olvasókkal, nevelgették őket. Nem alakult ki azonban az a meghitt, már-már összeesküvős légkör, mint a magán-kölcsönzőkben. Meg aztán innen a detektívregény-irodalom is hiányzott. A Pallas félpengős és pengős füzetei, a Nova piros papírkötetei. P. Howard. Így aztán a magán-kölcsönkönyvtár meg a fővárosi fiók jól kiegészítették egymást. Falladát, Thomas Mannt, Wilhelm Speyert, Móriczot, Kosztolányit a fővárosi fiók találta elbém — *A Csendes Dont* viszont, ha hiszik, ha nem, Szukits úr tukmálta rám. Úgyszintén Ehrenburg egy német nyelvű könyvét a moziról (*Die Traumfabrik, Álomgyár*). A fővárosi könyvtár azért is volt ünnepélyesebb, magasztosabb intézmény, mert ide csak iskolai szabadságom idején vetődhettem el, amikor Pécsről felszabadultam Pestre. Egész listákkal érkeztem, melyeket a Magyar Kultúrszemle című havi értesítőből irtam ki.

Ma is nagyon szeretem ezeket a fiók-könyvtárakat. Aldozatos, hivatásukat szerető, nagyszerű emberek dolgoznak bennük. Névtelenül, szerényen. Tanár koromban a Mester utcai fióknak köszönhettem sokat, később pedig a Rajk László utcai könyvtár vezetőnöje töltött el ámulattal. Elképesztő buzgalommal dolgozott, mindenkinek ismerte az ízlését, tudta, mit ajánljon, az olvasók néha sorbaálltak, mint egy gyóntatószék előtt. Mert beszélgetett is velük. Nem tudtam olyasmit kérni, amit elő nem kerített volna. Egy nap lemegek a pár lépcsőfokon a bérház alagsorába, ahol a könyvtár működött. Idegen arc. Hol van az az idősebb hölgy, aki eddig...? Meghalt. Szívbeteg volt, titkolta, félt, hogy eltiltják a könyvtároskodástól.

A kölcsönkönyvtár jelentőségéről nemrég érdekes és megható bizonyosságot szereztem. Az Írószövetség könyvtárából kölcsönöztem Sárközi György: *Mint oldott kéve* című regényének első kiadását. Ez a negyvennyolc utáni magyar emigrációról szóló könyv a New York-i városi könyvtár tulajdona volt a háború alatt. „*The New York Public Library. Circulation Department. Woodstock Branch, 761 East 160. Street.*” „*Four Week Book, Not Renewable*” ütötték bele pirossal. Tehát legfeljebb négy hétre kölcsönözhető. Vagyis sokan keresték. És ott vannak a bélyegződatumok, kéthetes váltással, tehát nagyon türelmetlenül várták a köny-

vet az olvasók. Talán elő is voltak jegegyezve. Amint kiolvasták, máris hozták, nem várták meg az egy hónap leteltét. Hadd olvassa minél hamarabb más is: 1942. június 13.; június 25.; július 7., július 24.; augusztus 15.; augusztus 29. — így kergetik egymást a bepecsételt keletezések, egészen a háború végéig. A hazaszeretet, a honvágy beszédes bizonyítékai.

Aránylag későn jöttem rá, egyetemista koromban, hogy a fővárosi fiókkönyvtáraknak központjuk is van, mégpedig egy neobarokk palotában, a Baross utca és a Reviczky utca sarkán. A Heltai-krónika egy tizennyolcadik századi kiadására volt szükségem. Azóta kitartó és hűséges tag vagyok. Erzelmiileg ez a könyvtárat szeretem legjobban, bár állománya amennyire bőséges, annyira egyoldalú. Vagy inkább: nem sokoldalú. Nem szépirodalom-központú. Ez sem igaz, valójában azt szeretném, ha ebben is meglebbe minden régi kötelempéldány, de persze nincs meg, nem is lehet. Itt a könyvtárosok ambicionálják, hogy segítsenek az olvasónak, vele együtt nyomoznak szerzőtlen munkák, kolligátumok, témák után. Érdekes, hogy esküvői tortára emlékeztető círadás pompája ellenére meghitt, vonzó ez az épület. Folyóiratanyaga is jó. Középiskolás diákokkal is türelmesen foglalkoznak, nem zavarják el őket.

Én nem nélkülözhetem a könyvtárakat, munkámhoz a könyvtár elengedhetetlen. Ezért természetesen rendszeresen megcsalom a Szabó Ervin Könyvtár központját, mégpedig legszívesebben az Akadémia könyvtárával, meg a Hadtörténelmi Intézet könyvtárával. Bámulatosan gazdag anyaga van a Hadtörténelmi könyvtárnak, főleg a múlt századból. A régi magyar irodalom szempontjából egy eldugott ékszer a Ráday-könyvtár.

Nem folytatom a felsorolást, mert ide nem illő, nem is igazságos, akaratlanul szubjektív rangsorolással válna.

Általános tanulság abból, hogy mégis ezek jutottak eszembe, talán az, hogy számomra nélkülözhetetlen a könyvtárral való *személyes kapcsolat*. Ki nem állhatom a személytelen könyvtárakat. Ahol könyvtáros és olvasó egyaránt alkatrész csupán.

Persze nem csak az emberek tesznek egy könyvtárat ilyené vagy olyaná. Minden könyvtárnak hangulata van, vonzó vagy taszító légköre. Ez néha a világitáson, a bútorzaton, az olvasóterem jellegén is múlik. Könyvtárak esetében igen fontos a *genius loci*, a hely szelleme, a környezet kisugárzó hatása.

Az az érzésem, hogy a mostani parányi lakások tömeges elszaporodása megnöveli a könyvtárak jelentőségét. Még a könyvszerető ember is csak korlátozott számú könyvet tud otthonában tartani, mert egyszerűen nem fér el, nincs hova tenni. A bútoripar már nem gyárt könyvszekrényeket. Csak polcokat, ami nem baj, de jellemző. Gondoltak-e erre a könyvtárosok?

Ez az állapot magyarázhatja, hogy nemcsak a kölcsönzés jelentősége növekedik meg, hanem az olvasótermeké is. Nincs elég olvasóterem!

Nemrégiben több hónapon át rendszeresen megfordultam a szentendrei új könyvtárban. Egy művelődési házban van. Barangolni lehet a könyvek között, s úgy olvasni, hogy az olvasó nem válik számozott és nyilvántartott fogyasztóvá. Az ilyen rendszer persze költséges, mert lehetővé teszi a lopást. Mégis az az érzésem, hogy az iskolai tanterem jellegű olvasóterem nem jó.

Egyszer a londoni British Museum könyvtárában dolgoztam pár napon át. Hamar kihozták a könyvet, igaz, hogy nem volt könnyű bejutni. Kérdeztem, hova üljek, mert nem kaptam számozott helyjegyet. A könyvtáros azt felelte, üljek oda, ahova akarok. Hogy jön ő ahhoz, hogy engem szabad helyválasztásomban korlátozzon?

Mindjárt otthon éreztem magamat, pedig a terem nagy, és az ember elvész benne.

A könyvtárakban mindig az egyén találkozik az egész világgal. Az egyén, mint olvasó, egy nagy közösség tagjának érzi magát, ha a könyvtárba lép. Így is kell kezelni.

Valahányszor egy olvasó belép a Szabó Ervin Könyvtár központjának kapuján, hogy onnan a jobbra eső alagsori ruhatárba menjen, a kapus köszönti. Mindenkit üdvözöl, megfigyeltem.

Ez az egyetlen könyvtár, ahol ilyesmit tapasztaltam.

Köszöntik az olvasót.